

GRUND- OG NÆRHEDSNOTAT TIL FOLKETINGETS EUROPAUDVALG

Kommissionens meddelelse om 'Opbygning af en økonomi, der tjener alle: en Handlingsplan for den sociale økonomi', COM (2021) 778 final

Nyt notat.

1. Resumé

Kommissionen fremlagde den 9. december 2021 en Handlingsplan for den Sociale Økonomi. Handlingsplanen omfatter en række initiativer, som Kommissionen vil gennemføre samt i mindre omfang opfordringer til medlemsstaterne til national, regional eller lokal handling. Formålet med handlingsplanen er at styrke social innovation og understøtte udviklingen af den sociale økonomi samt fremme sektorens omstillingskraft i en fair, grøn og digital omstilling.

Handlingsplanen omfatter socialøkonomi i bred forstand, herunder såvel socialøkonomiske som andre virksomhedsformer, som opererer inden for en lang række sektorer, med et socialt og/eller miljømæssigt sigte. Disse formål vægtes højere end økonomisk overskud, som i væsentligt omfang skal reinvesteres til sociale/miljømæssige formål af fælles interesse for medlemmerne eller samfundet/almennyttige formål.

Handlingsplanen er først og fremmest et initiativ- og mulighedskatalog, og får ikke umiddelbart konsekvenser af økonomisk og lovgivningsmæssig karakter for Danmark.

Regeringen hilser handlingsplanen for den sociale økonomi velkommen som bidrag til social innovation, social inklusion og et socialt ansvarligt arbejdsmarked. Handlingsplanen bidrager også til den grønne og digitale omstilling og til opfyldelse af FN's verdensmål. Regeringen finder det endvidere positivt, at handlingsplanen kan medvirke til udvikling af landdistrikterne og øge udbuddet af arbejdskraft ved at fremme opkvalificering og social inklusion.

2. Baggrund

Socialøkonomien omfatter i henhold til definitionen i handlingsplanen en lang række forskellige økonomiske sektorer med følgende fællestræk:

- mennesker, sociale og miljømæssige formål går forud for indtjening og

- overskud reinvesteres i det væsentlige i kollektive og almennyttige formål
- demokratisk og/eller deltagerorienteret forvaltning.

Socialøkonomien kan være med til at gennemføre principperne i den europæiske søjle for sociale rettigheder og opfylde målene for dens handlingsplan 2021 og 2030-målsætningerne, for eksempel øge beskæftigelsesfrekvensen og nedbringe antallet af personer i risiko for fattigdom og social udstødelse.

Ifølge handlingsplanen skaber og opretholder den sociale økonomi arbejdspladser og bidrager til innovative løsninger på samfundsmæssige udfordringer gennem:

- social inklusion af udsatte grupper og beskæftigelse
- bæredygtig økonomi, herunder cirkulær økonomi og industriel udvikling
- grøn og digital omstilling
- sociale rettigheder og lighed
- borgerinddragelse og -deltagelse til gavn for udvikling af velfærd, landdistrikter og lokalsamfund
- opfyldelse af verdensmålene globalt og på EU-niveau ved at påvirke samfundet i en mere bæredygtig retning.

Den socialøkonomiske sektor er ifølge handlingsplanen udfordret, bl.a. som følge af Covid-19 pandemien, men også som følge af dårligere eller manglende adgang til finansiering eller på grund af uudnyttede muligheder som fx i offentlige indkøb. Virksomheder inden for sektoren har – bl.a. på baggrund af manglende anerkendelse - svært ved at skalere og skabe betydelig økonomisk og social effekt. Der er ifølge handlingsplanen derfor brug for at understøtte den sociale økonomi for bedre at udnytte potentialet og styrke social innovation, støtte udviklingen af socialøkonomien og øge sektorens evne til at bidrage til en grøn og digital omstilling.

Kommissionen vil gøre status over handlingsplanens implementering i 2025 og publicere en fremdriftsrapport.

3. Formål og indhold

Handlingsplanen omfatter en bred vifte af initiativer for perioden 2021-2030. Handlingsplanen er blevet til i en åben proces med inddragelse af interessenter. Planen er opdelt i tre hovedtemaer, der skal:

- Skabe den rette ramme for, at den sociale økonomi kan blomstre.
- Skabe muligheder for, at socialøkonomiske enheder kan udvikles.
- Fremme anerkendelse af den sociale økonomi og dens potentiale.

Skabe den rette ramme for, at den sociale økonomi kan blomstre

Den sociale økonomi går på tværs af traditionelle sektorer, hvilket gør det vanskeligere for myndigheder at udvikle effektive tilgange tilpasset området, hvilket medfører, at socialøkonomiske enheder kan have vanskeligt ved at vælge den rigtige virksomhedsform.

Kommissionen vil med handlingsplanen bl.a.:

- Organisere workshops m.v. for offentlige ansatte i medlemsstaterne på forskellige områder så som beskatning, statsstøtte, sociale investeringer samt mærkning- og certificeringsordninger. Sidstnævnte vil endvidere blive genstand for en nærmere kortlægning.
- Tilskynde til gensidig læring og udvikle vejledning og støtte til medlemsstaterne, herunder bl.a. om relevante skattemæssige rammer for socialøkonomiske enheder og præcisering af eksisterende regler om beskatning af grænseoverskridende almennyttige donationer.

På den baggrund vil Kommissionen fremme en mere ensartet udvikling i medlemsstaterne, og fremsætte forslag til Rådet om udvikling af socialøkonomiske rammebetingelser i 2023, og herunder opfordre til at tilpasse politik og retlige rammer mod socialøkonomiske enheders behov.

Statsstøtte

Offentlig økonomisk støtte til start-ups og udvikling af sektoren er ifølge handlingsplanen forbundet med udfordringer, fordi myndigheder ofte ikke udnytter de særlige muligheder, som reglerne giver mulighed for i relation til socialøkonomiske aktiviteter af fælles økonomisk interesse. Kommissionen vil på den baggrund og i forbindelse med revisionen af den generelle gruppefritagelsesforordning for statsstøtte i slutningen af 2023 vurdere muligheden for lempelser i relation til socialøkonomiske virksomheder adgang til finansiering.

Socialt ansvarlige offentlige indkøb

Offentlige indkøb betragtes som et centralt værktøj til udvikling af den sociale økonomi og socialøkonomiske virksomheder. I offentlige udbud er det ifølge handlingsplanen fortsat pris, der vægtes højest ved tildeling af kontrakt, mens sociale hensyn fortsat er meget lidt anvendt også set i forhold til grønne offentlige indkøb.

Kommissionen vil derfor

- fremme arbejdet med at synliggøre fordelene ved sociale hensyn i offentlige indkøb, men samtidig også fokusere på at styrke socialøkonomiske enheders kapacitet med henblik på at kunne byde på offentlige udbud.

- lancere et nyt initiativ under EU-programmet for det indre marked i 2022 med henblik på at understøtte samarbejde mellem socialøkonomiske enheder og traditionelle virksomheder samt fremme brugen af sociale klausuler i Kommissionens egne udbudsprocedurer.

Kommissionen opfordrer medlemsstaterne og andre kompetente myndigheder til at udvikle og måle brugen af socialt ansvarlige offentlige indkøb i samarbejde med socialøkonomiske interessenter.

Fremme socialøkonomien regionalt og lokalt

Socialøkonomiske forretningsmodeller fremhæves i handlingsplanen som værdiskabende for den lokale økonomi og lokalsamfundet – fx i forhold til økologisk fødevarerproduktion og fiskerisektoren. Stærk lokal forankring og korte værdikæder kan facilitere lokal produktion og forbrug. Det kan også bidrage til at understøtte klimaløsninger og cirkulær økonomi eller løfte niveauet for sociale tilbud lokalt.

Kommissionen vil

- fremme socialøkonomien og social innovation i landdistrikter gennem fremtidige EU-netværk og partnerskabspolitikker, herunder gennem EU-netværk for den fælles landbrugspolitik og den europæiske industrielle klyngepolitik,
- udvide netværket af socialøkonomiske regioner samt
- fremme netværkssamarbejde mellem virksomheder i landdistrikterne med langsigtet fokus på iværksætteri og socialøkonomi.

Kommissionen opfordrer endvidere medlemsstaterne til at etablere lokale socialøkonomiske kontaktpunkter/enheder, som kan fungere som forbindelsesled til tilskuds- og finansieringsmuligheder nationalt og ift. EU.

Fremme socialøkonomien internationalt

Globale udfordringer som klima og miljø samt social ulighed kan afhjælpes gennem samarbejde om opfyldelse af fælles mål med tredjelande. Men også gennem styrket samarbejde med internationale nøgleorganisationer som FN, OECD og ILO.

Kommissionen vil styrke socialøkonomien på den internationale scene bl.a. ved at fremme socialt entreprenørskab som mål i programmer, hvor fx ikke EU-lande indgår og forbedre adgang til finansiering for sociale entreprenører.

Skabe muligheder for, at socialøkonomiske enheder kan udvikles

Virksomhedsstøtte og kapacitetsopbygning

Entrepreneurskab er ifølge handlingsplanen en vigtig dimension i socialøkonomiske virksomheder/enheder, og et samspil med traditionelle virksomheder

der kan være nyttigt i den sammenhæng. Dette styrkes af, at traditionelle/almindelige virksomheder i højere grad inkorporerer bæredygtighed i deres forretning bl.a. gennem anvendelse af ESG-data (om miljø, sociale forhold og ledelse).

Kommissionen vil

- Facilitere etablering af kompetence-partnerskaber
- Opskalere og fremme internationalisering af socialøkonomien – bl.a. gennem Enterprise Europe Network og The European Cluster Collaboration Platform.
- Lancere en fælles socialøkonomisk Gateway (portal) på EU-niveau i 2023 som indgang til relevant information om bl.a. støtte og politikker.
- Styrke socialøkonomiske netværk i EU-lande med særlige behov.

Øge interessen for iværksætteri

De særlige fordele forbundet med socialøkonomiske forretningsmodeller bliver imidlertid ifølge handlingsplanen ikke altid tilgodeset i støtteordninger. Socialt entreprenørskab fremhæves også som særligt attraktivt for unge med fx handicap, immigrantbaggrund eller blandt kvinder. Større opmærksomhed om alternative socialøkonomiske forretningsmodeller kan bidrage til et inkluderende arbejdsmarked. Kommissionen vil:

- Lancere et Youth Entrepreneurship Policy Academy i 2022 og
- Skabe gensidig læring mellem sociale entreprenører og interessenter gennem bedre anvendelse af Erasmus-programmet for unge iværksættere.

Endelig opfordrer Kommissionen højere uddannelsesinstitutioner til at gøre fuld brug af EU-instrumenter som fx European Universities til at stimulere den sociale økonomi og iværksætteri.

Bedre adgang til finansiering

Kommissionens ambition er at øge støtten fra EU fra det nuværende niveau på omkring 2,5 mia. EUR over perioden 2021-2027. Fra investorer ses også en stigende interesse for socialøkonomiske institutioner og virksomheder. På trods af positive tendenser er der ifølge handlingsplanen et vedvarende misforhold mellem udbud og efterspørgsel af lånemuligheder for socialøkonomiske virksomheder i Europa.

Kommissionen vil på den baggrund bl.a.

- Lancere nye finansielle produkter under InvestEU programmet i 2022 mhp. at mobilisere privat finansiering
- Supplere finansielle instrumenter med støtte til opbygning af et finansielt marked for socialøkonomi
- Støtte udvikling af målemetoder til måling af social værdi og ledelse for socialøkonomiske interessenter.

Handlingsplanen henviser endvidere til udkast til rapport fra Platform for Sustainable Finance, der argumenterer for, at en social taksonomi (klassificeringssystem) kan højne gennemsigtigheden i investeringer og forhindre "social washing". Kommissionen vil udarbejde en rapport om en mulig udvidelse af taksonomien for bæredygtig finansiering til også at omfatte sociale mål.

Maksimere bidraget fra den social økonomi til den grønne og digitale omstilling

Socialøkonomien kan ifølge handlingsplanen bidrage til den grønne omstilling gennem udvikling af bæredygtig praksis for produktion af varer og serviceydelser, fx inden for cirkulær økonomi, økologisk landbrug og vedvarende energi. Tilsvarende kan digitale løsninger anvendes af socialøkonomiske aktører fx til at styrke borgerinddragelse og salg af lokalt producerede varer. Den sociale økonomi kan således bidrage til at opnå centrale bæredygtighedsmål, som for eksempel den Europæiske Unions mål om at være klimaneutral i 2050 og ud fra princippet om "leave no one behind". Samtidig påpeges, at mange socialøkonomiske institutioner også får brug for støtte for at fremme deres egen digitale omstilling.

Kommissionen vil

- Indføre en omstillingsplan for det industrielle økosystem om "nærhed og social økonomi"

Det bemærkes, at der som led i EU's industristrategi arbejdes med såkaldte omstillingsplaner for en række forskellige industrielle økosystemer.

Kommissionen vil endvidere:

- Lancere et initiativ om innovativ finansiering inden for New European Bauhaus Lab om pilotprojekter til mobilisering af filantropiske bidrag.
- Udvikle et adfærdskodeks om anvendelse af data og ledelse inden for den sociale økonomi.
- Arbejde med byer for at udvikle lokale Green Deals eller grønne borgerinitiativer.
- Udstede retningslinjer til støtte og indgåelse af partnerskaber om cirkulær økonomi mellem socioøkonomiske virksomheder og andre aktører, herunder traditionelle virksomheder.

Kommissionen opfordrer endvidere EU's medlemsstater og regioner til at

- Indtænke socialøkonomien i udvikling af strategier inden for rammerne af den grønne og digitale omstilling og gøre bedre brug af eksisterende støttemuligheder, som muliggør en grøn og digital omstilling af den sociale økonomi.

Fremme social innovation

Social innovation bidrager ifølge handlingsplanen med nye måder at producere, organisere og distribuere varer og serviceydelser - ofte med inddragelse af civilsamfundet til løsning af konkrete sociale behov og samfundsmæssige udfordringer.

Socialøkonomiske virksomheder og institutioner er dog udfordret i forhold til at kunne skalere sin virksomhed. For eksempel i forhold til investeringsmuligheder og det at indgå partnerskaber på tværs af territorier eller sektorer.

Kommissionen vil derfor fremme innovation gennem

- Nye tilgange til tværnationalt samarbejde under socialfondsprogrammet ESF+ med henblik på at organisere læring og kompetenceopbygning for relevante myndigheder inklusiv en ny støtteordning til skalering af social innovation.
- Foreslå en europæisk social innovations-katalysatorfond i 2022 med henblik på støtte til skalering af succesfulde sociale innovationer.

Fremme anerkendelse af den sociale økonomi og dens potentiale

Kommissionen finder, at der er dokumentation for, at der ikke i offentligheden, herunder også blandt arbejdsmarkedets parter og bidragsydere, er tilstrækkelig opmærksomhed på de positive effekter af socialøkonomien. At synliggøre socialøkonomien, bl.a. gennem indsamling af data og statistik er ifølge handlingsplanen nøglen til anerkendelse og udvikling af sektoren og til større forståelse af socialøkonomiske forretningsmodeller.

Kommissionen vil derfor fortsat prioritere arbejdet med at fremme sektorens synlighed og potentiale ved:

- Regelmæssige, men langsigtede kommunikationsaktiviteter.
- Søsætte et nyt studie der omfatter kvantitativ og kvalitativ information om socialøkonomi og om filantropiske donationer i EU-medlemsstaterne.

Vejen frem

Handlingsplanen for den sociale økonomi skal styrke og tilpasse det arbejde, som kommissionen har gennemført på området det seneste årti, og tilpasse mulighederne til de demografiske udfordringer og den grønne og digitale omstilling. Handlingsplanen udgør rammerne for dette arbejde indtil 2030.

Kommissionen vil bl.a. fremhæve potentialet i den sociale økonomi i processen om Det Europæiske Semester og medlemsstaternes gennemførelse af retningslinjerne for beskæftigelsen.

Det fremgår af handlingsplanen, at en succesfuld implementering forudsætter et engagement fra interessenter på alle niveauer, og Kommissionen vil derfor

bl.a. assistere medlemsstaterne i deres strategiske arbejde og foranstaltninger til fremme af den sociale økonomi.

Kommissionen vil gøre status over implementering af handlingsplanen i 2025 og udgive en rapport om fremdriften.

4. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet har på nuværende tidspunkt ikke fastlagt en holdning til meddelelsen.

5. Nærhedsprincippet

Ikke relevant.

6. Gældende dansk ret

Handlingsplanen omfatter socialøkonomi og socialøkonomiske enheder i bred forstand, og disse vil være reguleret inden for den lovgivning, der gælder for de konkrete virksomhedsformer, sektorer, aktiviteter m.v.

Det kan nævnes, at der for socialøkonomiske virksomheder, i Danmark ved lov (nr. 711 af 25/06/2014), er etableret en frivillig ordning for virksomheder, der kan lade sig registrere som ”Registreret Socialøkonomisk Virksomhed”, forudsat de opfylder de særlige kriterier for registrering. En ”Registreret Socialøkonomisk Virksomhed” får mulighed for at anvende det til ordningen tilknyttede RSV-mærke.

7. Konsekvenser

Lovgivningsmæssige konsekvenser

Der er tale om en handlingsplan uden lovgivningsmæssige krav, og den har dermed ikke umiddelbar indvirkning på dansk ret. Ved en eventuel dansk implementering af de foreslåede initiativer fra Kommissionen vil det kunne kræve ny eller ændret dansk lovgivning.

Økonomiske konsekvenser

Handlingsplan har ikke i sig selv statsfinansielle, samfundsøkonomiske eller erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Når Kommissionens forslag i handlingsplanen udmøntes i konkrete initiativer, vil disse forslags konsekvenser blive vurderet i forbindelse med regeringens stillingtagen hertil.

Andre konsekvenser og beskyttelsesniveauet

Handlingsplanen skønnes ikke at berøre beskyttelsesniveauet i Danmark. Den øgede fokus på de positive effekter af den sociale økonomi kan ved opfølgning nationalt, regionalt eller på lokalt niveau have positiv indvirkning ved at styrke beskæftigelse og arbejdsudbuddet gennem social inklusion. Handlingsplanens bidrag til en bæredygtig udvikling vil endvidere kunne øge

gennemsigtheden af virksomhedernes sociale ansvarlighed, som på længere sigt kan vise sig positivt til opfyldelse af evt. kommende (EU) krav om social bæredygtighed.

8. Høring

Kommissionens handlingsplan har været sendt i høring i EU-specialudvalget for konkurrenceevne, vækst og forbrugerspørgsmål med frist for bemærkninger den 14. januar 2022. Der er indkommet bemærkninger fra Dansk Arbejdsgiverforening (DA).

Generelle bemærkninger

DA støtter Kommissionens mål om, at socialøkonomien og socialøkonomiske virksomheder skal bidrage til beskæftigelse og skabelse af nye job. Endvidere finder DA, at de socialøkonomiske virksomheder skal bidrage til den grønne og digitale omstilling og en genopretning, som kommer alle til gode, men finder det afgørende, at der ikke sker forvridning af konkurrencevilkårene.

Specifikke bemærkninger

Definition af socialøkonomiske virksomheder

DA finder, at definitionen på de virksomheder, der indgår i handlingsplanen, er både meget vidtgående og uklar. DA foreslår, at regeringen arbejder for en mere præcis og snæver definition af socialøkonomiske virksomheder i relation til fællesskabsinitiativer.

Beskæftigelse til social udsatte personer

DA anerkender, at socialøkonomiske virksomheder yder et vigtigt bidrag til at få udsatte personer i beskæftigelse, men påpeger at dette ikke må fortrænge ordinære job og ikke må virke konkurrenceforvridende eller være et konkurrenceparameter.

Private virksomheder og social inklusion

Det påpeges af DA, at mange virksomheder arbejder strategisk med CSR og socialt engagement som en del af deres forretningsmodel, og at der udover socialøkonomiske virksomheder bør være fokus på andre måder at inkludere udsatte ledige på arbejdsmarkedet.

Sociale klausuler

DA er generelt skeptiske over for brugen af sociale klausuler i offentlige udbud, fordi det flytter fokus fra kerneopgaven, er bureaukratisk, fordyrende for det offentlige og konkurrenceforvridende for virksomhederne. DA peger i stedet på dialog og offentlige-private partnerskaber i forbindelse med offentlige udbud, som også kan inkludere socialøkonomiske virksomheder på lige fod med andre.

Finansiering

DA mener, at EU-finansiering skal understøtte skabelse af nye job, udvikling af færdigheder og fokusere på et inkluderende arbejdsmarked. Dette skal ske gennem en aktiv arbejdsmarkedspolitik og –reformer, og der bør ikke udelukkende være fokus på socialøkonomiske virksomheder, når det gælder at få udsatte i arbejde. DA finder, at der ikke bør være særbehandling af forskellige typer af virksomheder i forhold til adgangen til finansiering, da det kan føre til konkurrenceforvridning.

9. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Det forventes, at der generelt er en positiv holdning til handlingsplanen og særligt betydningen af at understøtte socialøkonomien som led i den grønne og digitale omstilling og som led i genopretningen efter Covid-19-pandemien.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen hilser Kommissionens handlingsplan for den sociale økonomi velkommen. Handlingsplanen kan bidrage til at sikre den sociale dimension i den grønne og digitale omstilling og medvirke til genopretningen af den europæiske økonomi efter Covid-19. Handlingsplanen kan bidrage til at fremme socialt entreprenørskab og social inklusion og dermed indgå som et vigtigt element til at udvide udbuddet af arbejdskraft til gavn for de brancher og virksomheder i Danmark, som har vanskeligt ved at rekruttere tilstrækkelig med arbejdskraft. Endvidere vil handlingsplanen kunne bidrage til opfyldelse af FN's verdensmål på såvel EU-niveau som på nationalt plan. Regeringen finder det endvidere positivt, at handlingsplanen har som mål at fremme lokalsamfund og landdistrikterne bl.a. gennem inddragelse af civilsamfundet. Regeringen finder, at udmøntning af handlingsplanen afholdes inden for EU's flerårige budgetramme (MFF).

11. Tidligere forelæggelse for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.